

NÉMETH TIBOR

Mayotte

Integrációs problémák Franciaország tengerentúli megyéjében

KITEKINTÉS

A SZIGET TÖRTÉNELME

A Comore-szigetek legdélibb tagja, a két lakott és több lakatlan szigetből álló Mayotte (374 km²) Madagaszkártól háromszáz, Párizstól nyolcezer kilométernyire, a Mozambiki-csatornában található. Az itt lakók által leggyakrabban beszélt nyelvek a suahéli nyelvcsaládhoz tartozó *simaore* és a maláj-polinéziai eredetű *kibusi*, illetve az arab és a francia (Laroussi, 2011, 112. o.).

Mayotte lakossága az elmúlt hatvan évben tízszeresére nőtt – a népesség (252 000 fő)¹ több mint fele tizennyolc évnél fiatalabb, az átlagéletkor 19,2 év. A munkaképes korú lakosság hetvenegyszázaléka semmiféle végzettséggel nem rendelkezik, negyven százaléku tisztázatlan jogi helyzetű külföldi állampolgár (kilencvenöt százalékban Comore-szigetiek – a mindössze hetven kilométernyire fekvő Anjouan-ból a vízumkényszer bevezetése óta (1995)

lélekvesztőkön nekiindult, vízbefulladt szerencsétlenek számát tíz és ötvenezer közé teszik). A letelepülni szándékozók, de a határról visszafordított személyek száma huszonöt- és harmincezer között van évente. Tízből négy külföldi itt született kiskorú, aki majd – a felnőttkor küszöbét

1976-ban az iskoláskorú gyermekek száma háromezer volt, 2012-ben nyolcvanháromezer-nyolcszázhuszonhárom

átlépve –, francia állampolgárságot kap. 1976-ban az iskoláskorú gyermekek száma háromezer volt, 2012-ben nyolcvanháromezer-nyolcszázhuszonhárom (Blot-Ringard-Ferri, 2013, 6. oldal).

A Comore-szigetek

lakossága „bantu eredetű népesség, melyre erőteljes hatást gyakorolt az iszlám” (Vérin, 1994, 45. o.). Az anyajogú joggyakorlat mellett továbbra is jellemző társadalmatszervező forma a poligám házastársi kapcsolat – még ha az 1985-nél később született nemzedékekre vonatkozóan törvényen kívül is helyezték 2005-ben. A feleség a legkevésbé sincs alávetve férjének, övé a földtulajdonlás joga, a férj az ő házába költözik házasságkötéskor. A szűk család mint a társadalom legkisebb társadalom-

¹ Az 1958-ban tartott népszámláláskor 23 364, 2002-ben 160 000, 2007-ben 186 000, 2012-ben 212 600 volt a lakosok száma, 2017-ben 252 000. Lásd: <http://www.worldometers.info/world-population/mayotte-population/>

alkotó egysége, itt nem pusztán a biológiai szülőket és azok leszármazottait jelenti, hanem a nagyszülőket, nagybácsit, unokát, dédszülőt, unokahúgot – vagyis az egész rokonságot (Blanchy, 2011, 19-21. o.). A társas kapcsolatok hagyományos színtere a falu (Mayotte negyven közigazgatási jogú településből áll). Középen a mecset, körülötte a tehetősebbek házai, kijebb a szegényebbeké, ezt szegélyezik a földek, a bozótos-füves mező, majd – a hiedelem szerint – a dzsinnek lakta senki földje, mely a tengerig ér (a szigetsoport egyetlen pontja sincs a tengertől tizenkét kilométernél messzebb).

A falu első számú törvénye, hogy a közösség felsőbbrendű az egyénhez képest. A társadalomba való betagozódást segíti a nagycsalád és a Korániskola – mely a gyermek számára négy-öt éves korától kezdve meghatározó szocializációs erőter (a Korán iskolákba reggel fél hat és fél hét, vagy délután kettő és öt között járnak), valamint a kortársak (shikao) és a mecset köré szerveződő számos vallásos egyesület (twarika) (Berteaux, 2007, 14. o.).

Mayotte-ot a helyi uralkodó 1837-ben a közelben portyázó portugálok, hollandusok, franciák és britek közül az angolszászoknak ajánlotta megvétele, de miután azok elutasították, 1841-ben Franciaország tulajdonába került (Crabtree, 2015, 40-42. oldal). Közigazgatási szempontból először Réunion szigetéhez, majd (1908-tól) Madagaszkárhoz tartozott, később (1946-tól)

a Comore-szigetek többi tagjával együtt autonóm területet alkotott. Lakói 1946-ban, a másik három sziget lakóival együtt kapták csak meg a francia állampolgárságot.²

1974-ben a Francia Nemzetgyűlés javaslatára a Comore-szigetek lakosai népszavazással dönthettek arról, hogy továbbra is Franciaországhoz akarnak-e tartozni. Mivel a többség az elszakadás mellett voksolt – bár Mayotte lakosai a függetlenség ellen szavaztak (63,82%) –, a Comore-szi-

getek (ezen belül Mayotte) kikiáltotta Franciaországtól való elszakadását (1975), és mint független országot az Egyesült Nemzetek Szervezete felvette tagjai sorába (*United Nations Security Council*, 1976). A következő évben az ENSZ érvénytelennek nyilvánította Franciaország Mayotte szigetére vonatkozó területi igé-

nyét, és fölszólította Franciaországot, hogy „azonnal kezdjen tárgyalásokat a Comore-szigetek kormányával annak előmozdítása érdekében, hogy megfelelő intézkedések szavatolják a Comore-szigetek (Anjouan, Nagy-Comore, Mayotte és Moheli) egységét és területi sérthetlenségét” (*United Nations Security Council*, 1976). Franciaország azonban a népek öngazgatásának elvére hivatkozva megvétózta az ENSZ döntését és a gyarmatosítás lebontásának folyamatát megfordítva Mayotte-ot a Köztársasághoz csatolta – Mayotte így ma Franciaország tengerentúli megyéje,³ Európa peremterületeinek egyike (Lőrincz, 2011, 4. o.).

a helyi uralkodó 1837-ben a közelben portyázó portugálok, hollandusok, franciák és britek közül az angolszászoknak ajánlotta megvétele, de miután azok elutasították, 1841-ben Franciaország tulajdonába került

² Noha Mayotte a Comore-szigetek három másik tagjánál (a tőle 70 kilométernyire elterülő Anjouan-nál, a 135 kilométernyire fekvő Mohelinél és a 200 kilométernyire elhelyezkedő Nagy-Comore szigetenél) már ötven évvel korábban francia gyarmati terület volt.

³ Franciaország tengerentúli megyéi: Guadeloupe, Francia Guyana, Martinique, Réunion és Mayotte.

Az Európai Unióhoz való csatlakozáskor (2011) társadalombiztosítást, betegszabadság- és minimálbér-rendszert, rokkantsági ellátást, iskolakezdesi segílyt, családi lakhatási támogatást, munkanélküli járandóságra való jogosultságot és családi pótlékot vezettek be.⁴ A bruttó nemzeti termék itt nyolcszor magasabb, mint a másik három Comore-szigeten, de százezer lakosra még mindig csak nyolcvanhárom orvos jut (*INSEE*, 2014).

A kilencvennyolc századrészt muzulmán vallású lakosság körében a hatóságok előtt tornyosuló legnagyobb feladat a francia jogrendszer elfogadtatása, de jelentős forrásokat emészt fel a politikai korrupció viszsza-szorítása, a francia nyelv minél szélesebb körben való elterjesztése, a piacgazdasági szemlélet meggyökereztetése is. További prioritás a túlnépesedés megál-lítása, a bevándorlással összefüggő, egyre növekvő idegengyűlölet megfékezése, a több ezer családját veszített gyermek helyi közösségbe integrálása, a munkaerőpiacon eséllyel indulók Franciaországba irányuló tömeges elvándorlásának megállítása és az oktatási rendszer megújítása is.

ISKOLÁZTATÁS: ESÉLYEK, PROBLÉMÁK

A hatalmas kihívásokkal küszködő közoktatási rendszer rövid múltra tekint vissza. Az 1980-as évekig a francia közigazgatási szervek nem fordítottak kellő figyelmet a szigeten fenntartott iskolákra, sem az oktatók képzését, sem az iskolák felszereltségét,

sem a tananyagának a helyi körülményekhez igazítását illetően (*Newitt*, 1983, 139-165. o.), a felső tagozat 1963 (vidéken 1986), az óvoda-rendszer 1993 óta létezik. Mayotte Európához csatlakozása óta az iskolaépítések gőzerővel folynak – idén száz-tizenkilenc új tanterem, huszonegy ebédlő és egy kollégium épül, további százötven-négy osztálytermet újítanak föl (*Ministère des Outre-mer*, 2017, 3-6. o.). A magas tanulói létszám miatt a gyerekek minden második állami iskolában két műszakban tanulnak (az első turnus 6.50-től 11.45-ig, a második 12.20-tól 17.15-ig tart).

A sikeres iskolai teljesítmény elérésének elengedhetetlen feltétele a francia nyelv megfelelő szintű ismerete – a százhetvenöt éves francia jelenlét és a nemzedékek óta folyó francia nyelvű oktatás követelményeinek teljesítése azonban a mai napig nehézséget okoz: az általános iskolákban a bukások arányszáma huszonnyolc százalék. A gyenge tanulói teljesítmény mögött egyrészt anyagi jellegű nehézségek, másrészt az iskolai és otthoni kultúra közötti hatalmas különbségből adódó feszültség áll (*Laroussi*, 2011, 115-116. o.) – a gyermek temérdek feladata közül a tanulás csak az egyik, legtöbbször nem is a legfontosabb (Ibid.).

„Mayotte szigetén a gyermek minde-
nekelőtt Isten ajándéka: segéd a ház körüli
teendők ellátásában, megöregedett szüleinek
támasza. Ha leány, ha fiú, a családi hierar-
chiában utolsó.”

⁴ Ez a kezdeti szakaszban (2004–2006) legfeljebb kettő gyermek után volt igénybe vehető, azóta már minden húsz év alatti gyermekre, azzal a feltétellel, hogy ha iskoláskorú, az iskolába valóban be is jár (*Roinsard*, 2012).

A diákok iskolai teljesítményét befolyásoló további körülmény, hogy a pedagógusok francia nyelvtudása nem megfelelő. Az összes oktató személyzet harmadát teszik ki a közalkalmazottá ki nem nevezett, évente megújítandó szerződéssel rendelkező tanítók és tanárok (a tengerentúli megyék számadatai nélkül ez az arány Franciaországban 7,3 %); a minősített oktatók (agrégé) száma ötvennél is kevesebb. A nyolcvanas évektől kezdve a gimnázium második osztályát sikeresen teljesítőket is felvettek tanítói állásba; 1997-től már csak érettségivel rendelkezőket, 2006-tól pedig a két egyetemi évfolyamot elvégzettek közül válogatnak – a jelölteket két éves pedagógiai kurzuson készítik fel a tanítói és tanári feladatok elvégzésére (Laroussi, 2011, 115. o.).

További nehézség, hogy a fiatal korban munkára fogott gyerekek közül – akik a köztársasági és Korán-iskolákban egészen különböző elvárásrendszernek kell, hogy megfeleljenek – sokan nem vállalják azt a harcot, amely egy távoli kultúra elsajátításával jár együtt (Laroussi, 2011, 116. o.).

„Az a gyerek, aki hajnal négykor kel, először a Korán-, majd az állami iskolába megy, anélkül, hogy közben bármit is evett volna. Tanulna, de üres a hasa.”

A szülők közül sokan fenyegetésképpen élik meg gyermekeik kötelező francia nyelvű oktatását, ami a tanulói teljesítményben is megmutatkozik (Laroussi, 2011, 119. o.).

A francia nyelv jelenléte a helyi nyelvek elvesztését eredményezi... mi szülők sajnos elvesztettük hatalmunkat, elvesztettük a tekintélyünket a gyerekeink szemében, mert a gyerekek elvesztették a

hitet, a muzulmán hitet, nincs már hitük (imani), iszlám hitük. Az, hogy a francia nyelv jelen van Mayotte-on, nagy baj, mindnyájunkra nézve veszély.

Bár a sikeres érettségit tett diákok arányszáma folyamatosan nőtt az elmúlt néhány évben (2002 és 2010 között tizenhétől harminckilenc százalékra emelkedett) – ezt nem pusztán a diákok teljesítményének javulása okozta (Sueur és mtsai, 2012): azért, hogy az intézmények a fenntartói elvárásoknak megfeleljenek, az oktatók a tanév során és a vizsgákon a megérdemelnél jobb osztályzatokat adnak a diákoknak. A végzetek tudásának valódi értékéről sokat elárul az a tény, hogy a tanulmányaikat a kontinensen folytató

mayotte-i diákok kilencven százaléka az egyetem első évében megbukik.

Az anyaország is egyre kevesebb tanárt képes biztosítani – a szegénység, drágaság, a betegellátás

váltságos állapota, a munkabeszüntetések, vandalizmus, gyújtogatás, a tanártámadások, a sokszor katasztrofális iskolai állapotok sokakat elriasztanak attól, hogy ide jöjjenek tanítani. Mozgó egységeket hoztak létre a tanárok és tanulók biztonságáért (Perzo-Lafond, 2016), ám demonstratív jelenlétük ellenére is másfélszeresére nőtt tavaly az erőszakos bűncselekmények száma – az elkövetők harmincöt százaléka kiskorú (Rosie, 2017).

Ennek ellenére a francia állam szerepvállalása az oktatás megújításáért továbbra is rendkívül jelentős e távoli megyében: a tanítók bruttó kezdő fizetése az elmúlt hat évben 1445 euróról (2011) 2630 euróra nőtt (2017), és 2020-ra 3060 eurót ígérnek; az ide érkező oktatók áttelepülési és otthonteremtési költségeit az állam teljességgel magára vállalja, és további

anyagi juttatásokat is kilátásba helyez (*Ministère des Outre-mer*, 2017). Azt egyelőre senki nem tudja, hogy az építéseknek és felújításoknak, a frankofón kultúra iskolai meggyökereztetésének és a szociális támogatásoknak mikor lesz kézzelfogható haszna, mindazonáltal Franciaország heroikus küzdelmet folytat tengeren túli megyéjében. Ennek okáról a tengeren túli területekért felelős miniszter (Victorin Lurel) szavai meggyőzően vallanak (*Ministère des Affaires Étrangères*, 2012):

Tengeren túli területeinek hála, Franciaország továbbra is jelentős szereplő minden földrészen és a világ összes tengerén. Ezek a tengeren túli területek megannyi

előny és gazdagság forrása számunkra. Tizenegy millió négyzetkilométernyi kizárólagos jogú gazdasági övezet (az Egyesült Államoké után a legnagyobb a Földön), a nemzeti faji sokszínűség négyötöde... hatalmas gazdasági és stratégiai lehetőség. Nikkel Új-Kaledóniából... űrállomás, fa, arany és hamarosan már olaj is Guyanából, Réunion eddig fel nem használt energiaforrása, Martinique ökoturizmusa, Guadeloupe geotermikus energiája, és még mi mindent nem mondtam!

Mayotte... szigetnyi Franciaország Mozambik mellett.

IRODALOM

- A népesedési adatok forrása: Letöltés: <http://www.worldometers.info/world-population/mayotte-population/> (2017. 06. 21.)
- Berteaux, P. (2007): *Influence de l'acculturation sur le processus de traitement catégoriel chez l'enfant: étude comparative en Grande Comore, à Mayotte et à la Réunion*, Éducation, Université de la Réunion. Letöltés: <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-00472745/document> (2017. 06. 21.)
- Blanchy, S. (2011): Matrilocalité et système d'âge à Mayotte. Notes pour une étude comparative de l'organisation sociale dans l'archipel des Comores. *Tarifa, Revue des Archives départementales de Mayotte*, n. 3.
- Blot, Y., Ringard, J. és Ferri, E. (2013): *Mission d'inspection relative aux constructions scolaires du premier degré*. Letöltés: http://cache.media.education.gouv.fr/file/2013/79/8/2013-063-Rapport-constructions-scolaires-Mayotte-avec-annexes_277798.pdf (2017. 06. 21.)
- Crabtree, R. W. (2015): *Maore Farantsa: The Self-Determination of Mayotte to Become a Département of France*, Adelaide Egyetemi Kiadó. Letöltés: <https://digital.library.adelaide.edu.au/dspace/handle/2440/98717> (2017. 06. 21.)
- Európai Parlament (2016): *Ismertetők az Európai Unióról*. Letöltés: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/!hu/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.1.7.html (2017. 06. 21.)
- INSEE (Institut national de la statistique et des études économiques) (2014): INSEE première – n. 1488. Letöltés: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1281384> (2017. 06. 21.)
- Laroussi, F. (2011): Le plurilingüisme en milieu scolaire à Mayotte. *Glattopol*, n. 18, Université de Rouen, Laboratoire LiDiFra, EA 4305
- Lórincz, A. (2011): *The importance of the outermost regions for strengthening EU foreign and regional relations*. Letöltés: <http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/eu/Andras-Lorincz-The-Importance-of-The-Outermost-Regions-for-Strengthening-EU-Foreign-and-Regional-Relations.pdf> (2017. 06. 21.)
- Martin, J. (2000): *Comores, quatre îles entre pirates et planteurs*. l'Harmattan Kiadó
- Ministère des Affaires Étrangères (2012): *Bulletin d'actualités du 31 août 2012*. Letöltés: <http://basedoc.diplomatique.gouv.fr/vues/Kiosque/FranceDiplomatique/kiosque.php?fichier=baf2012-08-31.html> (2017. 06. 21.)

- Ministère des Outre-mer (2017): *Dossier de presse: Fonction publique à Mayotte: des avancées concrètes pour l'égalité réelle*. Letöltés: http://www.outre-mer.gouv.fr/sites/default/files/dp_fnp_mayotte_201601_0.pdf (2017. 06. 21.)
- Newitt, M. (1983): The Comoro Islands in the Indian Ocean Trade before the 19th Century. *Cahiers d'Études africaines*, XXIII (1-2).
- Perzo-Lafond, A. (2016): Les forces de sécurité à Mayotte: Répartition et projets de brigade. *Le journal de Mayotte*, 29/04/2016, elérhető online: <http://mayotte.orange.fr/actu/mayotte/les-forces-de-securite-a-mayotte.html> (2017. 06. 21.)
- Roinsard, N. (2012): *Le 101ème département, La Vie des idées, 8 mai 2012*. Letöltés: <http://www.laviedesidees.fr/Le-101eme-departement.html#nh3> (2017. 06. 21.)
- Rosié, R. (2017): L'école en état de catastrophe. *Le Journal de Mayotte*, 11/01/2017. Letöltés: <http://lejournaldemayotte.com/une/lecole-en-etat-de-catastrophe/> (2017. 06. 21.)
- Sueur, J-P., Cointat Ch. és Desplan, F. (2012): *Rapport au nom de la commission des lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel, du Règlement et d'administration générale à la suite d'une mission effectuée à Mayotte du 11 au 15 mars 2012*. Letöltés: <https://www.senat.fr/rap/r11-675/r11-6751.pdf> (2017. 06. 21.)
- United Nations Security Council (1976): *Benin, Guyana, Lybian Arab Republic, Panama and United Republic of Tanzania: Draft Resolution*. Letöltés: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/11967 (2017. 06. 21.)
- Vérin, P. (1994): *Les Comores*. Paris, Karthala Kiadó

Mezőtúr, egykori iskolaváros

Valamikor kulturális központnak számított, hallgatói nemcsak az épületet lakták be, hanem a várost is. Most szinte üresen áll az egykori Mezőgazdasági Főiskola főépülete. (A főiskola ma Szegeden van, Mezőtúron egy Oktatási Centrum és egy tangazdaság maradt.)